

RAJASTHAN PUBLIC SERVICE COMMISSION, AJMER

SYLLABUS FOR EXAMINATION FOR THE POST OF LECTURER IN SAHITYA (SANSKRIT EDUCATION)

प्रथमो भागः (वरिष्ठोपाध्याय–स्तरीयः)

1. चन्द्रालोकः

(क) प्रथमो मयूखः (सम्पूर्णः)

(ख) द्वितीयमयूखतः – दोषलक्षणविमर्शः, निम्नलिखितानां दोषाणां सोदाहरणं विवेचनम् – श्रुतिकटुः, च्युतसंस्कृति, अप्रयुक्तम्, असमर्थम्, निहतार्थम्, अनुचितार्थम्, निरर्थकम्, अवाचकम्, भग्नप्रक्रमम्, नेयार्थम्, विलष्टम्, अविमृष्टविधेयांशः, विरुद्धमतिकृत्, प्रतिकूलाक्षरम्, कथितम्, अधिकम्, न्यूनम्, अपुष्टार्थः। दोषाश्रयाः त्रिविधदोषांकुशनिरूपणञ्च।

(ग) पञ्चममयूखतः – अलंकारलक्षणविमर्शः, निम्नलिखितानामलंकाराणां सोदाहरणं विवेचनम् (भेदरहितम्) – छेकानुप्रासः, वृत्त्यनुप्रासः, लाटानुप्रासः, यमकम्, उपमा, अनन्वयः, रूपकम्, परिणामः, उल्लेखः, अपह्नुतिः, उत्प्रेक्षा, अनुमानम्, काव्यलिङ्गम्, तुल्ययोगिता, दीपकम्, प्रतिवस्तूपमा, दृष्टान्तः, निदर्शना, व्यतिरेकः, सहोक्तिः, विनोक्तिः, समासोक्तिः, अर्थान्तरन्यासः, विभावना, विशेषोक्तिः।

2. मेघदूतम् (पूर्वमेघः)

3. रघुवंशमहाकाव्यम् (प्रथमःसर्गः)

4. प्रतिमानाटकम्

5. छन्दांसि –(वृत्तरत्नाकरतः) निम्नलिखितानां छन्दसां लक्षणोदाहरणानि– आर्या, इन्द्रवजा, उपेन्द्रवज्रा, उपजातिः, भुजङ्गप्रयातम्, वंशस्थम्, वसन्ततिलका, मालिनी, द्रुतविलम्बितम्, शिखरिणी, शार्दूलविक्रीडितम्, मन्दाक्रान्ता, स्रग्धरा।(10 अंकाः),

द्वितीयो भागः –(शास्त्रिस्तरीयः)

1. साहित्यदर्पणः

(क) द्वितीयपरिच्छेदतः – अभिधालक्षणाव्यञ्जनाख्याः तिस्रः शब्दशक्तयः।

(ख) तृतीयपरिच्छेदतः – रसस्वरूपम्, रसास्वादनप्रकारः, शृङ्गारादिरसानां लक्षणम्, विभावानुभावव्यभिचारिभावानां लक्षणम्।

(ग) षष्ठपरिच्छेदतः – काव्यस्य दृश्यश्रव्यभेदौ, रूपकभेदाः (सामान्यपरिचयः), नाटकलक्षणम्, संधिभेदाः, महाकाव्यलक्षणम्।

2. अलंकारशास्त्रस्य निम्नांकितानामाचार्याणां परिचयः – आचार्यभरतः, अभिनवगुप्तः, मम्मटः, विश्वनाथकविराजः, भामहः, पीयूषवर्षजयदेवः, वामनः, कुन्तकः, आनन्दवर्धनः, क्षेमेन्द्रः, पण्डितराज जगन्नाथः ।

3. शिशुपालवधमहाकाव्यम् (प्रथमः सर्गः)

4. कादम्बरी–कथामुखम् ।

5. मृच्छकटिकम्

तृतीयो भागः –(आचार्यस्तरीयः)

1. काव्यप्रकाशः

(क) प्रथम उल्लासः (सम्पूर्णः)

(ख) अष्टमोल्लासतः त्रयो गुणाः त्रिषु गुणेषु दशानां गुणानामन्तर्भावश्च ।

(शैक्षिकमनोविज्ञानम्, शिक्षाशास्त्रम्, शिक्षणाधिगमसामग्री, संगणकसूचनायाः तकनीकी सूचनाधिगमे उपयोगः)

1. शिक्षणाधिगमे मनोविज्ञानमहत्त्वम् –

- अधिगमकर्ता ।
- शिक्षकः ।
- शिक्षणाधिगमप्रक्रिया ।
- विद्यालयप्रभावशीलता ।

2. अधिगमकर्तृविकासः (किशोराधिगमकर्तृरि)

- संज्ञानात्मकः, शारीरिकः, सामाजिकसंवेगात्मकः एवं नैतिकविकासस्य प्रतिमानः (Patterns) एवं वैशिष्ट्यं च (characteristics)

3. शिक्षणाधिगमः

- उच्चमाध्यमिकविद्यालयेषु विद्यार्थिनां कृते व्यवहारवादि–संज्ञानवादि–निर्मितिवादि (constructivist) सम्प्रत्ययाः, अधिगमसिद्धान्तः तन्निहितार्थाश्च ।
- किशोराधिगमकर्तुः अधिगमकर्तुश्च अधिगमविशेषताः एवम् एषां शिक्षणाय निहितार्थाः ।

4. किशोराधिगमकर्तृप्रबंधनम्

- मानसिक-स्वास्थ्यम् एवं समायोजनसमस्यानां सम्प्रत्ययः ।
- किशोर-मानसिकस्वास्थ्यसंवेगात्मिका बुद्धिः तन्निहितार्थाश्च ।
- किशोर-मानसिकस्वास्थ्यप्रोत्साहनाय मार्गदर्शक-प्रविधिनामुपयोगः ।

5. किशोराधिगमकर्त्रे अनुदेशनात्मक-व्यूहरचनाः :

- सम्प्रेषणकौशलम् तदुपयोगश्च ।
- शिक्षणाविधौ शिक्षणाधिगम-सामग्रीणामायोजनम् एवमुपयोगश्च ।
- शिक्षण -प्रतिमानाग्रिमसंघटनम्, वैज्ञानिकपृच्छा (enquiry), सूचना, प्रक्रम (processing) सहकारी-अधिगमश्च (cooperative).
- शिक्षणाधारित निर्मितिवासिद्धान्ताः (constructivist principles).

6. सूचना सम्प्रेषणतकनीकी-शिक्षाशास्त्रसमाकलनं च -

- सूचनासम्प्रेषणतकनीकी (ICT) सम्प्रत्ययः ।
- हार्डवेयर (hardware) एवं सॉफ्टवेयर (software) एतयोः सम्प्रत्ययः ।
- प्रणाली-उपगमानुदेशनम् ।
- संगणकसहायताप्राप्तधिगमः (CAL)
- संगणकसहायताप्राप्तनुदेशनम् (CAI)
- आई.सी.टी. शिक्षाशास्त्रसमाकलनानां प्रभावितकारकाः ।

Paper – II Subject Concerned

Duration : 3 Hour

S.No.	Subject	No. of Questions	Total Marks
1	Knowledge of Subject Concerned : Senior Secondary Level	55	110
2	Knowledge of Subject Concerned : Graduation Level	55	110
3	Knowledge of Subject Concerned : Post Graduation Level	10	20
4	Educational Psychology, Pedagogy, Teaching Learning Material, Use of Computers and Information Technology in Teaching Learning.	30	60
Total		150	300

Note : 1 All the question in the Paper shall be Multiple Choice Type Question.

2 Negative marking shall be applicable in the evaluation of answers. For every wrong answer one-third of the marks prescribed for that particular question shall be deducted.

Explanation : Wrong answer shall mean an incorrect answer or multiple answer.